

ТРАДИЦІЇ І ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМООСВІТИ СТУДЕНТІВ І ЇХ ЗНАЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ ГІРНИЧИХ ФАХІВЦІВ

Стаття присвячена питанням реалізації комплексного підходу до організації самоосвітньої діяльності студентів, який передбачає поєднання традиційних та інноваційних форм і методів. Показано, що впровадження даної системи є одним із найважливіших інструментів системи управління якістю навчального процесу та підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Актуальність проблеми. Загострення економічних і політичних проблем в Україні зумовлюють і активізують зростання вимог до рівня теоретичної і професійної підготовки особистості сучасного конкурентоздатного фахівця. Якість освіти, її проблеми визначаються проблемами виробництва, які зможуть вирішити лише спеціалісти найвищого ґатунку. Саме таких спеціалістів сьогодні потребує гірничодобувна та інші галузі промисловості.

Проблема управління якістю освіти постійно знаходиться в центрі уваги міжнародних науково-педагогічних досліджень, саме навколо них розгортаються дискусії, пов'язані з Болонськими домовленостями європейських країн. Сьогодення української наукової думки характеризується усвідомленням важливості володіння якісною освітою, необхідності управління нею з метою підвищення ефективності реформування і становлення конкурентоздатної національної системи освіти.

Не лише науковці, а і людство в цілому зрозуміло: освіта, її рівень і якість визначають інтелектуальний потенціал будь-якої держави, її економічну та політичну самостійність, конкурентоспроможність і рейтинг на світовій арені. Для української вищої технічної школи важливим сьогодні є як впровадження інноваційних педагогічних технологій, так і збереження багаторічних традицій, досвіду підготовки фахівців.

Актуальною залишається проблема організації самоосвітньої діяльності студента, розв'язання якої неможливе без поєднання традиційних і модернізованих форм і методів.

Метою даної роботи є висвітлення, обґрунтування і обговорення результатів впровадження системи комплексного підходу до організації самоосвітньої діяльності студентів.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню проблем управління якістю освіти останнім часом приділяється достатньо уваги, автори більшості публікацій [1, 2] найчастіше звертають увагу на реформування системи освіти шляхом впровадження інформаційних технологій, різноманітних інноваційних проектів, які мають підтримувати «технологічність» управління освітнім процесом і його якістю.

Аналізуючи самоосвітню діяльність студентів під час вивчення природничо-математичних дисциплін, автор [2] називає самоосвіту тих хто вчиться специфічною динамічною системою, яка «ґрунтується на індивідуальних потребах у постійному розширенні, оновленні та поглибленні знань людини в різних галузях науки, освіти, культури, сучасної техніки», також позначає основні функції самоосвіти як невід'ємної частини освіти; важливий складовий компонент психічного розвитку й саморозвитку особистості; умови, результату і засобу розумового самовиховання й розвитку студентів.

Автори публікації [4] відмічають важливі елементи індивідуалізації самостійної роботи студентів: мотивація, візуалізація, раціональне поєднання різних технологій при викладенні навчального матеріалу, наголошують на використанні телекомунікаційних мереж в сукупності з традиційними технологіями, що відкриває нові можливості, основними з яких є: розширення доступу до навчально-методичної літератури, організація оперативної консультативної допомоги, розвиток бази для самоосвіти. Дослідження [4, 5] показують, що впровадження таких педагогічних елементів в навчальний процес підвищує інтерес студента, який стає активним учасником навчального процесу. Найсуттєвішою перевагою такого навчання є самостійна робота студента, тобто можливість вибору ним тактики навчання, де важливим є організація і координація самоосвітніх дій студентів. Поділяючи думку

авторів даних публікацій, ми звертаємо увагу на необхідність врахування того, що новітні технології не повинні входити в протиріччя з основними законами педагогіки і психології, а мають збагачуватись набутками традиційних, впроваджених і апробованих теорій, методик.

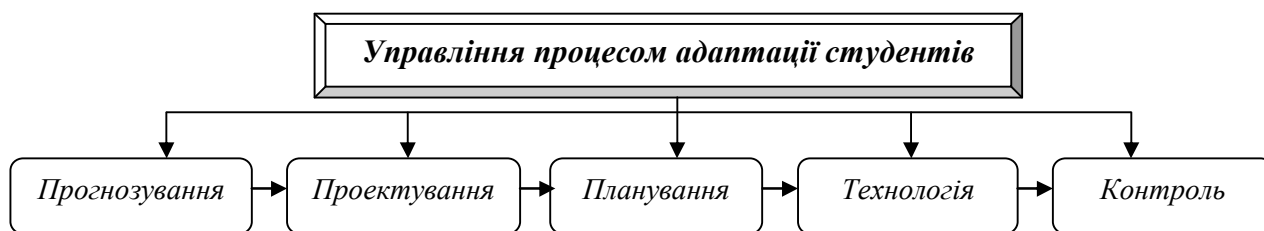
Виклад основного матеріалу. Якість освіти є багатогранною, визначальною категорією, яка характеризується складністю структури, внутрішніми і зовнішніми компонентами, потребує комплексного системного вивчення, формує сутність і різноманітні напрями досліджень.

У галузі вітчизняної вищої освіти наразі досить яскраво позначились контрасти між традиційними і інноваційними формами, методами і технологіями освіти. Сучасний викладач вищої школи, на нашу думку, повинен, не ламаючи національних традицій, визначити ефективні шляхи реалізації ідей Болонського процесу.

Без постійної зміни ідей, без цивілізованих перетворень у системі освіти, неперервного спрямування до нового – неможливе підвищення якості освіти. Якість освіти – це соціальна категорія, яка визначає стан і результативність процесу освіти в суспільстві і визначається сукупністю показників, які характеризують різні аспекти навчальної діяльності вищого навчального закладу. Згідно з розробленою ЮНЕСКО міжнародною концепцією стандарту освіти існують певні сторони управління якістю освіти: задоволення вимог споживача на ринку праці, формування системи контролю якості освіти; визначення його нормативних показників.

У процесі організації і управління самостійною роботою студента вищого навчального закладу обов'язково необхідно враховувати, що вона базується на тих вміннях і навичках, які студент набув у середній загальноосвітній школі. У вищій школі частка самостійної роботи значно збільшується, що відповідно потребує адаптації до умов вузівського навчання, виникає необхідність цілеспрямованої роботи з підготовки студентів до самоосвітньої діяльності. Процес адаптації характеризується складністю, багатofакторністю і багатовимірністю. На передній

план виходить необхідність виділення і встановлення взаємозв'язку між основними складовими процесу управління психологічною адаптацією студентів.



Самоосвітня діяльність – досить складний, напружений, перш за все у психологічному плані, процес, який вимагає від студента і викладача відповідної установки на позитивний результат. Труднощі, які обов'язково виникають у процесі самоосвітньої діяльності, студенти не завжди чітко усвідомлюють, тому досить важливим в організації самоосвіти студентів є прогнозування, передбачення труднощів. На етапі *прогнозування* викладач аналізує уміння та навички, якими студент володіє, визначається з необхідністю актуалізації і розвитку відповідних соціальних характеристик студента, а саме: цілеспрямованості, володіння основами методики і техніки самостійної роботи, здатності до самостійного поповнення знань, особистої вмотивованості. Розвиток вказаних якостей потребує забезпечення відповідних зовнішніх умов.

Проектування направлене на пошук засобів, форм і методів організації самоосвітньої діяльності, які дозволять визначити оптимальні умови для подолання труднощів, що виникають при слабкій загальній підготовленості студентів до самостійної роботи, недостатній культурі розумової праці.

Етап *планування* поєднує навчально-пізнавальну і розвиваючу діяльність. Правильне планування – запорука успішного результату. Важливим є визначення ролі усіх учасників навчального процесу з метою підвищення його ефективності. Значущою є управлінська роль викладача вузу, який зобов'язаний спиратись на результати психолого-діагностичних досліджень особистісних можливостей студента, визначити самоосвітню систему роботи, яка б зменшила труднощі та допомогла їх подолати.

Технологія адаптаційного періоду підготовки до напруженої самоосвітньої діяльності є своєрідним засобом організації і упорядкування практичної роботи

студентів, викладачів, лаборантів, психолога. Використання відповідної сукупності традиційних і інноваційних форм і методів, дозволяє досягти оптимального рівня адаптованості, готовності студента до інтелектуального і вольового напруження при подоланні різноманітних труднощів самоосвіти.

Аналізуючи вище сказане, треба зауважити, що самоосвітньою діяльністю повинен керувати викладач, тобто *контролювати* роботу студентів на всіх етапах навчальної роботи. Контроль можна здійснювати як за допомогою традиційних форм і методів, так і застосовуючи новітні інформаційні технології, наприклад екзамен в системі on-line.

Студент повинен не лише брати активну участь у процесі сприйняття та засвоєння інформації, а й мати стосовно них власну позицію, бути спроможним застосувати вивчене на практиці, творчо переосмислювати, співвідносити здобуті результати діяльності з перспективами своєї майбутньої професії. Самостійно працювати, усвідомлювати навчальний матеріал, сприймати нове, засвоювати його і вміти застосовувати свої знання на практиці – основна передумова ефективного формування у студентів самостійності успішного навчання. Такий підхід дозволяє розвивати уміння порівнювати, спостерігати, систематизувати, тобто здійснювати дослідження у певній галузі знань.

В сучасному навчально-виховному процесі, що включає самоосвітню діяльність студентів, повинні імітуватися умови, за яких будуть працювати майбутні фахівці гірничої справи, містити в собі мету, задачі, проблеми майбутньої трудової діяльності та шляхи їх розв'язання, забезпечувати формування у них здібностей вирішувати практичні задачі та професійні ситуації.

Перед професорсько-викладацькими колективами вищих технічних навчальних закладів стоять досить складні завдання: виховання установок особистості на самоосвіту, самовиховання, творче ставлення до будь-якої діяльності, розвитку критичного мислення.

Завдання для самостійного опрацювання, на нашу думку, повинні включати різнорівневі і різноманітні види роботи, що пожвавить інтерес студентів, подолає монотонність у їх виконанні. Домашні завдання необхідно індивідуалізувати,

пропонувати студентам можливість вибору рівня складності і форми виконання. Не секрет, що до вузів вступають випускники середніх навчальних закладів з різним рівнем підготовки, тому ефективність завдань визначається їх змістом. Так випускники шкіл нового типу (ліцеїв, гімназій) здебільшого вже підготовлені до виконання творчих завдань, активної науково-дослідної роботи, тому завдання репродуктивного характеру – не для них.

Традиційна організація самоосвітньої діяльності студентів сьогодні потребує суттєвої модернізації. Саме модернізовані завдання, які викладач ставить перед студентом, викликають інтерес, стають поштовхом до пізнання нового, творчої зацікавленості (див.рис.1). Традиційні форми організації самоосвітньої діяльності студентів більш притаманні «середнячкам», які до речі, складають сьогодні більшість у контингенті студентів, тому перед викладачами ставиться завдання комплексного використання традиційних і інноваційних форм і методів, для здібних і обдарованих необхідно пропонувати творчі, дослідницькі завдання.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши доцільність використання в самоосвітній діяльності студентів системи традиційних і інноваційних технологій, можна стверджувати, що особливої уваги заслуговують унікальні можливості інформаційних і комунікативних технологій. Основний резерв підвищення ефективності навчального процесу, і відповідно якості підготовки гірничих фахівців, їх готовності до безперервної самоосвіти, криється в раціональній організації самоосвітньої діяльності студентів. Впровадження цієї системи допомагає виявляти і розвивати творчі здібності студентів, активізувати процеси мислення тих, хто навчається, посилювати емоційну виразність занять в ВНЗ, приводить до зміни відношення студентів до процесу і результату своєї діяльності.

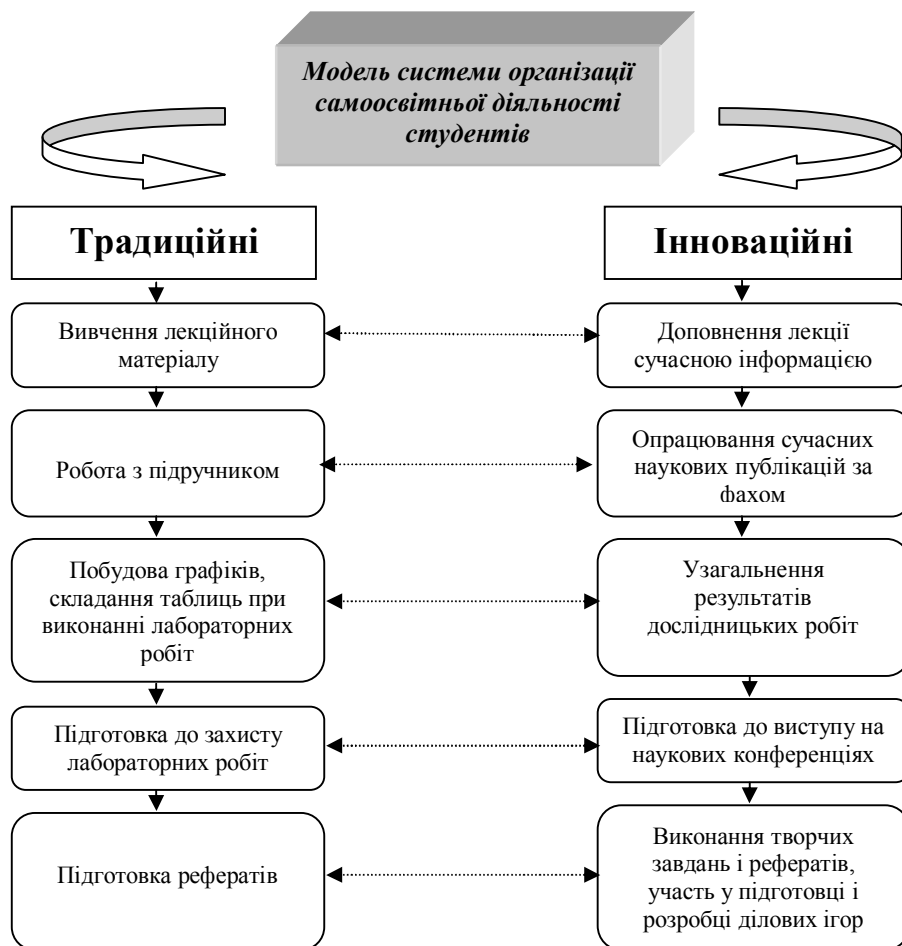


Рис.1 Схеми моделі традиційної і інноваційної організації самоосвітньої діяльності студентів

Література

1. Величко О.В., Вікторов В.Г., Охотський В.М. Орієнтація на споживача – реалізація принципу підвищення якості освітянських послуг // Вісник Української академії державного управління при Президентові України. – К., 2003. – Вип.1.
2. Богданов І.Т. Проблема самоосвітньої діяльності студентів педагогічних навчальних закладів // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. – Кам'янець-Подільський: К-ПДПУ
3. Корсак К. Європейський простір вищої освіти і Україна у XXI столітті.// Вища освіта. - №1. – 2005. – С.47 -50.
4. Ляшок Я.О., Сергиєнко Л.Г., Ушакова Т.О. Мультимедіа як средство ефективної організації дистанційного навчання
5. Чайка В.Г. Особенности соціально-психологічної адаптації студентів к обучению в вузе// Інновації в освіті. – 2002. - №2.

Статья посвящена вопросам реализации комплексного подхода к организации самообразовательной деятельности студентов, предполагающего объединение традиционных и инновационных форм и методов. Показано, что внедрение данной системы является важнейшим инструментом системы управления качеством учебного процесса и подготовки конкурентоспособных специалистов.

The article is devoted to the questions of realization of the complex approach to the students' self-study which presupposes the union of traditional and innovating form and methods. It's shown that implementing of this system is one of the most important instruments of the system of managing the educational process' quality and training the competitive specialists.